

Rijsbergen, Bigtelaar 3-5

Algemene gegevens

Kadastraal nummer: Rijsbergen F 1640 en F 1514

Oorspronkelijke functie: boerderijcomplex

Huidige functie: boerderijcomplex

Bouwjaar: oorspronkelijk 1708, herbouwd 1922

Bezoekdatum: 22 oktober 2008

Opsteller: drs. E. de Rooij

Datum: 24 oktober 2008

Monumentbeschrijving

Situering en hoofdvorm

Ten zuidwesten van Rijsbergen ligt dicht tegen de Belgische grens deze boerderij in Vlaamse Renaissancestijl met stenen kruisvensters in het voorhuis. Het gebouw stamt volgens een jaartal in het metselwerk van de voorgevel uit 1708, echter het betreft een reconstructie uit 1922 door een Vlaamse architect. Hierbij is gebruik gemaakt van oude stenen van een gesloopte Antwerpse jeneverstokerij. De boerderij ligt in landelijk gebied aan een oude aftakking van de Bigtelaar met een rij bomen aan weerszijden. De kopgevel van het gebouw ligt naar deze weg gericht. Links van het pand bevinden zich een grote langsdeelschuur en waterput, rechts een bakhuisje en aan de voorzijde nog een schuurtje met schoorsteen. De eenlaags boerderij is opgetrokken met rode baksteen van verschillende formaten. Het voorhuis is opgetrokken in een kleine zeventiende- of achttiende-eeuwse steen, het bedrijfsgedeelte in een groter formaat van later datum. Alle gevels zijn gemetseld in kruisverband. In de voorgevel en de rechterzijde van het voorhuis zijn natuurstenen speklagen aangebracht. Het gebouw wordt afgedekt met een wolfsdak. Dit was oorspronkelijk een rieten dak, maar is in de jaren zeventig van de twintigste eeuw vervangen door een dakbedekking van betonpannen. Ter hoogte van het woongedeelte zijn twee schoorstenen op de nok geplaatst. Het houtwerk is donkergroen, crème en rood geschilderd.

Voorgevel

Het linker dakvlak loopt veel verder door dan het rechter, waardoor een asymmetrische kopgevel is ontstaan. Alle kozijnen in de voorgevel zijn van natuursteen. Boven alle kozijnen is een enkele of dubbele getoogde rollaag aangebracht. Geheel links bevindt zich een tweeruits venster met houten luik. Alle luiken zijn ter hoogte van de ondervensters geplaatst. De bovenlichten blijven met gesloten luiken dus onbedekt. Rechts van het venster is een houten deur met dubbel glas-in-lood bovenlicht (kathedraalglas) aanwezig. Naast de deur is een terracotta tegel met Maria en Christus aangebracht. Geheel rechts bevindt zich een kruisvenster met glas-in-lood bovenlicht (kathedraalglas) en houten luiken aan weerszijden. Op de verdieping zijn twee moderne vierruits vensters aangebracht in een oud kozijn. Ter hoogte van de balklaag tussen de verdiepingen en de gordingen zijn muurankers aanwezig. In de top is met zwarte stenen het jaartal 1708 gemetseld. Onder het wolfseind is een jaren zeventig dakgoot aangebracht.

Linkerzijgevel

In het stalgedeelte bevinden zich drie ijzeren halfronde drieruits stalvensters met een rollaag aan de boven- en onderzijde. Tussen het eerste en tweede venster is in het metselwerk een duidelijke wijziging zichtbaar. Het is aannemelijk dat hier ooit een grote staldeur aanwezig was (ten behoeve van een potstal). Rechts van de stalvensters bevindt zich een houten deur met daarnaast in het metselwerk een terracotta tegel met Maria en Christus. In het voorhuis

zijn op verschillende hoogtes vier tweeruits vensters met geprofileerde houten kozijnen aanwezig. Voor de vensters zijn diefijzers aangebracht. De twee middelste vensters zijn iets kleiner en hoger geplaatst. Ook wordt het dak hier iets opgetild omdat de gevel hoger is. Oorzaak hiervan is het feit dat de kelder en opkamer hier zijn gesitueerd. Onderaan de gevel bevinden zich drie getoogde keldervensters met een rollaag onder en boven. Hierin zijn diefijzers geplaatst. Bovenaan is dit deel gepotdekseld. In het dak bevinden zich twee dakvensters (jaren zeventig, net als het dak).

Rechterzijgevel

De kozijnen in het woongedeelte zijn van natuursteen. Links zijn twee kruisvensters met glas-in-lood bovenlichten (kathedraalglas) en houten luiken aan weerszijden aanwezig. Rechts hiervan bevindt zich een opvallend gedecoreerde deuropening onder een rondboog. De deur is echter vervangen door glasplaat. Het bovenlicht heeft een ovale vorm en is gevuld met glas-in-lood (kathedraalglas). Aan de bovenzijde van het stenen kozijn bevindt zich een lijst. In het kozijn boven de rondboog zijn hoekstenen en een sluitsteen met diamantkoppen aanwezig. Rechts van de deur bevindt zich een kruisvenster zoals beschreven. Hierna komt de gevel naar voren, zodat het stalgedeelte lager is. Links opzij is een deur met ruit (draadglas) onder een houten latei en rollaag aanwezig. Voorts bevinden zich in het stalgedeelte drie ijzeren halfronde drieruits vensters met een rollaag onder en boven. Ter hoogte van het woongedeelte is op het dak een houten dakkapel aanwezig met daarin twee dubbele negenruits vensters.

Achtergevel

In het metselwerk van de achtergevel is zichtbaar het een en ander veranderd. Zo bevinden zich op de begane grond drie houten deuren, waarboven een stalen latei (onder een rollaag) is aangebracht. Tussen de deuren zijn ijzeren ringen aan de gevel bevestigd. Ter hoogte van de balklaag zijn enkele muurankers aanwezig, maar ook twee ijzeren achtruits stalvensters met een segmentboog. Erboven bevindt zich een rollaag. In de zoldering is een houten luik onder een stalen latei aanwezig. Eronder en erboven is een rollaag gemetseld. Langs de dakranden zijn in het metselwerk boerenvlechten aangebracht. Links en rechts bovenaan bevindt zich een muuranker.

Bijgebouwen

Het bakhuisje heeft een rechthoekige plattegrond. De gevels zijn opgetrokken in een rode baksteen (XIX) en gemetseld in kruisverband. Het gebouwtje heeft een zadeldak van rode gegolfde Hollandse pannen. Midden op de nok is een schoorsteen gemetseld. Beide kopgevels worden bekroond met een trapgevel. De trappen zijn afgedekt met gebakken tegels en natuurstenen platen. Bovenaan bevindt zich een toppilaster. Aan de zijde van de boerderij bevindt zich in het midden van de gevel een houten deur met halfronde bovenzijde. In het metselwerk wordt deze halfronde vorm gevolgd door een strekkenlaag met natuurstenen hoeken en sluitsteen met diamantkop. De linkerzijgevel en achtergevel zijn blind. Wel zijn hier (en in de rechterzijgevel) ijzeren ankers aangebracht (ten behoeve van de oven). In de rechterzijgevel is een houten vierruits venster onder een houten latei aanwezig. De lekdorpel is gemetseld.

De langsdeelschuur is opgebouwd uit rode baksteen, gemetseld in kruisverband. Het gebouw wordt afgedekt door een wolfdak van asbest golfplaten. In de voorgevel bevinden zich drie enkele houten deuren en twee dubbele (een grote en een kleine). Ook hier is boven de deuren een stalen profiel aangebracht. Links in de gevel is tevens een betonnen drieruits stalvenster geplaatst. Boven twee deuren is een vijfuits bovenlicht (hout) aanwezig. Op de gevel is een drietal muurankers geplaatst. De linkerzijgevel bestaat uit een moderne aanbouw onder een

lessenaardak met daarin een tiental betonnen tweeruits stalvensters. In het midden bevindt zich een houten deur. In de lage rechterzijgevel zijn zes ijzeren halfronde drieruits stalvensters aanwezig, afgewisseld met zes houten staldeuren. In de achtergevel bevinden zich een enkele houten deur en een grote dubbele houten deur, beide onder een stalen profiel. Rechts is tegen de gevel een open houten schuurtje met lessenaardak geplaatst.

De waterput bevindt zich dicht tegen de linkerzijgevel. Het betreft een gemetselde ronde put, die bepleisterd lijkt te zijn geweest. De emmer is bevestigd aan een houten hefboom, die ernaast staat.

Het schuurtje voor de boerderij heeft een langwerpige plattegrond. Het is opgetrokken in rode baksteen en gemetseld in kruisverband. Het wordt bekroond door een schilddak van rode gegolfde pannen. Op de nok bevindt zich een gemetselde schoorsteen. In de voorgevel bevinden zich van links naar rechts een houten deur, zesruits stalvensters, een houten deur en nog twee zesruits stalvensters, alle onder een rollaag. In de linkerzijgevel is een dubbel klapvenster aanwezig onder een rollaag. De lekdorpel bestaat uit gebakken tegels. De rechterzij- en achtergevel zijn niet bekeken.

Waardering

Het boerderijcomplex is cultuurhistorisch van grote waarde vanwege de gaafheid van het geheel. De diverse onderdelen vullen elkaar aan en daarom is er sprake van ensemblewaarde. De boerderij is een bijzonder bouwwerk. Het feit dat hier in 1708 een dergelijke boerderij van steen stond geeft al aan dat het om een herenboerderij gaat. De speklagen en natuurstenen kozijnen bevestigen dit. Ook al gaat het om een reconstructie uit 1922, er is evengoed sprake van cultuurhistorische en ook architectuurhistorische waarde. Het gebouw herinnert aan de lange historie van dit gebied en de boerderij. Architectuurhistorisch is het interessant omdat oud materiaal is hergebruikt en omdat het een beeld geeft over het denken en doen van de architect in 1922. Het dak met betonpannen en dakkapel doet af aan het geheel. Het bakhuisje is zeer fraai vormgegeven. Hoe oud dit precies is en of er ook sprake is van een reconstructie is voor de waardering niet bijzonder van belang. De Vlaamse schuur, waterput en het schuurtje zijn waardevol voor het ensemble. Tenslotte is er vanwege de ligging te midden van de velden en aan het laantje met bomen sprake van ‘steden’bouwkundige waarde.

